

Partycypacja społeczna – między tradycją a nowymi możliwościami

dr Robert Gawłowski

Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu

Partycypacja stała się obecnie bardzo popularnym terminem występującym w debacie publicznej. Zapewnienie udziału mieszkańcom w procesie podejmowania decyzji, konsultowanie działań i zamierzeń władz lokalnych, budżet partycypacyjny to tylko niektóre z pojęć, które często pojawiają się w kontekście partycypacji. Występuje ono zarówno w kontekście działań władz publicznych (politycznym), jak również działania administracji publicznej (zarządzania publicznego). Rosnąca popularność, której z czasem towarzyszyło również społeczne oczekiwanie jej realizacji doprowadziło do konieczności wprowadzenia standardów funkcjonowania i zarządzania partycypacją. Popularyzowały ją w szczególności organizacje międzynarodowe takie jak Rada Europy, ONZ, OECD, czy Bank Światowy. Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie możliwości prawnych zarządzania partycypacją społeczną na poziomie samorządowym, jak również nowych form włączenia mieszkańców w procesie decyzyjnym, które są możliwe dzięki Internetowi.

Przyczyny popularności partycypacji społecznej

Rosnące znaczenie komunikacji w relacjach pomiędzy administracją publiczną, a obywatelami widoczne jest od połowy lat 80. XX wieku. Przyczyn tego stanu rzeczy badacze partycypacji społecznej upatrują w kilku czynnikach. Pierwszym z nich jest zmiana struktury społecznej w kierunku większego zróżnicowania społecznego i jednoczesnego zaniku typowego klasowego charakteru społeczeństwa. Rosnące rozdrobnienie grup społecznych spowodowało, że klasyczne narzędzia komunikacji wykorzystywane przez administrację publiczną przestawały być skuteczne, gdyż nie docierały do wszystkich zainteresowanych odbiorców. W rezultacie pojawiała się ko-

nieczność zmiany i poszukiwania nowych sposobów dotarcia, jak również różnicowania przekazu¹. Zjawisku temu sprzyjała z pewnością drastyczna zmiana sposobu zarządzania publicznego, polegająca na odchodzeniu od tradycyjnie rozumianej administracji weberowskiej w kierunku nowego zarządzania publicznego popularnego w krajach anglosaskich, a następnie za sprawą organizacji międzynarodowych także w innych krajach świata². Poprawa efektywności realizowanych zadań publicznych, uwzględnianie potrzeb odbiorców usług, rywalizacja pomiędzy dostawcami to elementy charakteryzujące *new public management*, których realizacja wymagała lepszej komunikacji z mieszkańcami. Realizacja procedury administracyjnej nie była już celem samym w sobie, a jedynie narzędziem do osiągnięcia zakładanych efektów. Tym samym, partycypacja społeczna stała się jednym z elementów szerszej koncepcji zarządzania publicznego.

Przemiany społeczne oraz reformy sektora publicznego nie wyczerpywały jednak całego zagadnienia przyczyn rozwoju partycypacji społecznej. Nowe formy realizacji zadań publicznych, takie jak zarządzanie sieciowe otwierały nowe wątki, w jakich występowała partycypacja społeczna. Można wskazać choćby takie elementy jak współpraca międzysektorowa pomiędzy interesariuszami, zaufanie do administracji publicznej, budowanie relacji partnerskich w miejsce hierarchicznego stosunku administracyjno-prawnego a to tylko niektóre z kontekstów, w ramach których upatrywano dużego znaczenia partycypacji społecznej. Tym samym, dostrzegano w niej narzędzia na poprawę efektywności realizacji zadań publicz-

1 M. Pasquier. (2018). Communication of and for Public Services, (w:) The Palgrave handbook of public administration and management in Europe, (red.) E. Ongaro and S. van Thiel, Palgrave Macmillan, London.

2 M. Zawicki. (2011). Nowe zarządzanie publiczne, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

nych, poprawę zaufania do sektora publicznego, czy też obowiązku rozumianego jako poprawa transparentności działań administracji publicznej. Osiągnięcie tego standardu w wielu przypadkach wymagało zbudowania nowych kompetencji w organizacji jaką jest administracja publiczna. Trudno wyobrazić sobie sytuację, aby wskazane powyżej standardy mogły być realizowane wyłącznie przez rzecznika prasowego. Realizacja działań partycypacyjnych wymagała: (1) dostarczenia informacji na temat działań prowadzonych przez administrację publiczną; (2) analizowanie opinii i wniosków zgłaszanych przez mieszkańców; (3) prowadzenie polityki komunikacyjnej, a zatem koordynowanie treści i sposobu komunikacji dostarczanej przez różne jednostki organizacyjne; (4) rozwój kompetencji zawodowych pracowników urzędu w kierunku większej otwartości i zrozumienia korzyści, jakie może przynieść zarządzanie partycypacyjne³.

Powyższe zmiany przyspieszała ponadto rewolucja technologiczna. Internet stworzył nowe możliwości komunikacji przejawiające się w takich cechach jak: (1) bezpośredniość komunikacji, czyli ominięcie pośredników w postaci mediów; (2) szybkość obiegu informacji; (3) łatwość w porównywaniu informacji dotyczących na przykład funkcjonowania administracji pomiędzy miastami, bądź w skali międzynarodowej; (4) odmiejszczenie informacji, czyli możliwość sprawdzania i korzystania z niej bez konieczności fizycznej obecności. Wskazane cechy nowej komunikacji powodowały zmianę otoczenia społecznego i komunikacyjnego funkcjonowania administracji publicznej, której nie mogła bagatelizować. Przekładała się ona bowiem na zmianę oczekiwań społecznych, a tym samym wywieranie presji przez stronę społeczną na dostosowanie formy i sposobu działań do obowiązujących obiegu informacji. Na tym tle pojawiły się takie narzędzia jak e-administracja, e-konsultacje, czy stosowanie mediów społecznościowych.

Wskazane powyżej czynniki o charakterze społecznym, politycznym, a także technologicznym, sprzyjały rozwojowi narzędzi partycypacji społecznej. Trudno wyobrazić sobie obecnie możliwość skutecznego zarządzania publicznego bez systematycznego kontaktu z odbiorcami usług. Co więcej, można powiedzieć, że powyższe przyczyny rozwoju partycypacji społecznej zyskują coraz bardziej na znaczeniu i wymuszają na administracji publicznej podnoszenie standardów jej działania w tym zakresie.

Klasyfikacje partycypacji społecznej

Duża popularność partycypacji społecznej i jej spontaniczne formy wdrażania dały możliwość dostrzeżenia jej wielu form, a tym samym zaproponowania klasyfikacji, które porządkują jej funkcjonowanie. Przedstawione poniżej klasyfikacje dotyczyć będą trzech aspektów partycypacji, tj. strategii wdrażania narzędzi partycypacyjnych przez administrację publiczną; relacji jakie zachodzą podczas partycypacji pomiędzy interesariuszami i na końcu tzw. drabiny partycypacyjnej, czyli wdrażania narzędzi partycypacyjnych ze względu na rozwój instytucjonalny administracji publicznej.

P. Oakley i D. Marsden analizując strategię działań administracji publicznej mającej na celu wdrożenie różnych narzędzi partycypacji społecznej wyróżnili jej następujące rodzaje: (1) strategię mobilizacyjną polegającą na zachęcaniu mieszkańców do przedstawienia swoich pomysłów oraz opinii na temat prowadzonych działań, jednak pozostawiając cały czas możliwość podjęcia ostatecznej decyzji przez władze lokalne; (2) strategię organizacyjną, której istota polega na współpracy z mieszkańcami w zakresie wyboru sposobu realizacji zadania oraz jego wdrożeniu poprzez oddanie im częściowego wyboru dalszych działań. W tym przypadku władze samorządowe nie roszczą sobie roli ostatecznego decydenta; (3) strategię upodmiotowienia, której celem jest pozostawienie mieszkańców i pozostawienie im możliwości wskazania swoich potrzeb i następnie zapewnienie możliwości ich realizacji⁴. Wskazana klasyfikacja porządkuje kwestie partycypacji z perspektywy aktywności administracji publicznej, dla której zarządzanie procesem partycypacyjnym to kolejny wysiłek organizacyjny, który należy podjąć, aby skutecznie zachęcić mieszkańców do udziału w procesie decyzyjnym. Nic bowiem nie zraża mieszkańców równie skutecznie do działań administracji publicznej, jak poczucie braku staranności oraz nie uwzględnienie zgłaszanych pomysłów. Tym samym, dla osób podejmujących się wprowadzenia nowych narzędzi partycypacyjnych w obszar zarządzania publicznego istotne jest odpowiednie zaplanowanie działań (przeznaczenie czasu na ich wdrożenie), jak również niezbędnych zasobów organizacyjnych i finansowych.

Partycypację społeczną można również klasyfikować skupiając się wyłącznie na relacji, jaka powstaje pomiędzy administracją publiczną i mieszkańcami, czyli tym co dzieje się pomiędzy dwiema współpracującymi stronami. Najprostszym

3 M. Pasquier. (2018). *Communication of and for Public Services*, (w:) *The Palgrave handbook of public administration and management in Europe*, (red.) E. Ongaro and S. van Thiel, Palgrave Macmillan, London, s. 49.

4 P. Oakley and D. Marsden. (1984). *Approaches to Participation in Rural Development*, Geneva, p. 18-26.

i najczęściej stosowanym rodzajem partycypacji jest wymiana wiedzy na temat określonego problemu, która może przybierać formę dialogu lub wymiany pomysłów. Przykładem tak rozumianej partycypacji mogą być grupy fokusowe. Dużo bardziej skomplikowanym rodzajem partycypacji jest relacja oparta na czterech zasadniczych punktach: dialogu – wspólnej analizie problemu – działaniu – ocenie osiągniętych rezultatów. Taki rodzaj partycypacji P. Roark nazwała procesem uczenia się, który jest niezwykle istotny dla dokładnego poznania się obu stron i zrozumienia odmiennych perspektyw⁵.

Na ostatni warty podkreślenia aspekt zwrócili uwagę E. Loeffler oraz S. Martin⁶ przedstawiając tzw. drabinę partycypacyjną. Dotyczy ona obszarów, w jakie mogą być zaangażowani uczestnicy partycypacji, tj.: (1) jednostronną komunikację w ramach której organy administracji publicznej przekazują informację odbiorcom nie oczekując informacji zwrotnej; (2) dwustronne konsultacje, które polegają na przekazaniu informacji i oczekiwaniu reakcji zwrotnej. Tym samym dochodzi do dialogu między stronami, w wyniku którego osoby reprezentujące administrację publiczną mogą zmienić pierwotnie przyjęte założenia; (3) włączenie w proces podejmowania decyzji, którego istotą jest osiągnięcie konsensusu i wypracowanie wspólnie ostatecznej decyzji. W tym przypadku administracja publiczna nie tylko dzieli się posiadanymi informacjami, ale również zakresem swojej decyzyjności; (4) współtworzenie usług publicznych, które sprowadza się do wspólnego podjęcia decyzji, a następnie jej wdrożenia. Można zatem powiedzieć, że sam proces decyzyjny jest tylko częścią podejmowanych działań, a istotne znaczenie ma wspólne zaangażowanie zasobów na rzecz jej wdrożenia w postaci środków finansowych, pracy społecznej lub wiedzy eksperckiej. Ten rodzaj partycypacji stanowi oczywiście najwyższy poziom zaangażowania obu stron. Wskazana powyżej drabina partycypacyjna jest cennym narzędziem diagnostycznym, które pozwala na dokonanie oceny, na jakim etapie korzystania z narzędzi partycypacyjnych jest dana jednostka samorządu terytorialnego lub inny podmiot administracji publicznej. Co więcej, możliwe jest także przeprowadzenie klasyfikacji porównawczej pomiędzy jednostkami administracyjnymi.

Przedstawione powyżej klasyfikacje narzędzi partycypacyjnych stanowią tylko pewną ilustrację, w jaki sposób można analizować wskazane zjawisko. Mają one jednak charakter praktyczny, gdyż nie tylko porządkują zdawałoby się podobne zjawiska, ale również pozwalają na sformułowanie agendy działań poprawiających ich funkcjonowanie.

Prawne narzędzia zarządzania partycypacją

Jak wskazano powyżej, idea partycypacji społecznej i narzędzia realizowania jej w praktyce, rozwijają się w ramach administracji publicznej od wielu lat. Tym samym, w obowiązującym porządku prawnym można wskazać co najmniej kilka narzędzi prawnych, którymi samorządy terytorialne mogą się posługiwać, chcąc rozwijać ten sposób zarządzania publicznego.

Jednym z ciekawszych i niestety cały czas rzadko wykorzystywanych przez jednostki samorządu terytorialnego narzędziem włączania mieszkańców w proces realizacji zadań publicznych jest inicjatywa lokalna. Została ona uregulowana na podstawie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie⁷ i jest rodzajem realizacja zadań publicznych w formie hybrydowej. Oznacza to możliwość realizacji projektów przy zaangażowaniu zasobów zarówno mieszkańców (lub organizacji pozarządowej) oraz administracji publicznej. Kluczowym elementem wskazanej powyżej instytucji jest podpisanie umowy pomiędzy stronami, na podstawie której zobowiązują się one do partycypowania w kosztach jej realizacji w formie pieniężnej, pracy społecznej lub innej. Wskazany powyżej sposób zarządzania usługami publicznymi zyskuje w wielu krajach rosnącą popularność, co wynika z kilku przyczyn, tj.: (1) rosnącej presji fiskalnej sektora publicznego; (2) wzrostu oczekiwań poprawy jakości realizowanych usług publicznych; (3) poprawy zaufania między mieszkańcami, a administracją lokalną. W praktyce funkcjonowania modelu współtworzenia usług publicznych, gdyż tak należy postrzegać inicjatywę lokalną, wyróżnia się: (1) wspólne zlecenie usług (*co-commissioning*), które polega na współpracy w zakresie wyboru najlepszej usługi; (2) wspólne projektowanie (*co-design*) stosowane przygotowywania do realizacji usług publicznych; (3) wspólne dostarczanie (*co-delivery*) przejawiające się we współpracy mieszkańców i administracji lokalnej na rzecz realizacji usług; (4) wspólna ocena (*co-assessment*) czyli wykorzystywanie wiedzy i doświadczeń użytkowników usług publicznych w procesie ich ewaluacji⁸. D. Sześciło analizując problematykę koprodukcji zwraca uwagę na trzy filary, które konstytuują ten sposób realizacji usług publicznych. Jest to partycypacja, w ramach której dokonuje się proces współdecydowania; wymieszanie zasobów publicznych i prywatnych, dzięki czemu zaciera się sztywny podział na administrację

5 P. Roark. (2015). *Social Justice and Deep Participation. Theory and Practice for the 21st Century*, Palgrave Macmillan, Londyn.

6 E. Loeffler and S. Martin. (2015). *Citizens engagement*, (in:) T. Bovaird and E. Loeffler, *Public Management and Governance*, Routledge, New York.

7 Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o pożytku publicznym i o wolontariacie, Dz. U. 2003 Nr 96 Poz. 873. Kluczowe znaczenie mają przepisy zawarte w art. 19b-19h.

8 T. Bovaird, E. Loeffler (red.). 2016. *Public Management and Governance*, Routledge, New York.

Tab. 1 Liczba inicjatyw lokalnych zrealizowanych w miastach UMP						
L.P.	Miasto	Uchwały regulujące	Liczba zrealizowanych inicjatyw			SUMA
			2014	2015	2016	
1	Bydgoszcz	Tak ¹¹	8	11	10	29
2	Szczecin	Nie	0	0	0	0
3	Warszawa	Tak ¹²	9	30	39	78
4	Katowice	Tak ¹³	6	18	29	53
5	Łódź	Tak ¹⁴	2	3	6	11
6	Białystok	Nie	0	0	0	0
7	Kraków	Tak ¹⁵	0	0	1	1
8	Rzeszów	Nie	0	0	0	0
9	Lublin	Tak ¹⁶	0	0	10	10
10	Wrocław	Tak ¹⁷	4	6	2	12
11	Poznań	Tak ¹⁸	37	21	29	87
12	Gdańsk	Tak ¹⁹	0	0	0	0
SUMA			66	89	126	281

Źródło: Opracowanie własne.

jako świadczeniodawcę oraz obywatela jako odbiorcę i klienta systemu usług publicznych; brak nastawienia na zysk po stronie uczestników co wyróżnia niekomercyjny charakter koprodukcji⁹. Można wskazać wiele pozytywnych cech inicjatyw lokalnych, jak szczególnej – partycypacyjnej - formy realizacji zadań publicznych. Przejawiają się one w promowaniu postaw aktywności obywatelskiej, wzmacniają kwestię kapitału społecznego wśród mieszkańców, są wsparciem finansowym dla realizowanych zadań publicznych, a także przyczyniają się do budowania pozytywnych doświadczeń współpracy, które stają się ważnym przyczynkiem do dalszej współpracy.

Polskie miasta w bardzo zróżnicowany sposób angażują się w proces współtworzenia usług publicznych na zasadach inicjatywy lokalnej. Cały czas koprodukcja traktowana jest jako mało istotna forma realizacji zadań publicznych. W pierwszej kolejności stawia się bowiem do rozstrzygnięcia dylemat czy usługi publiczne powinny być realizowane za pomocą narzędzi typowych dla administracji publicznej, czy też rynku. Dopiero w dalszej kolejności, przy odpowiedniej aktywności partnerów społecznych, stosowane są narzędzia sieciowe¹⁰. Widoczne jest to na podstawie przedstawionych poniżej danych, prezentujących liczbę zrealizowanych inicjatyw w miastach będących członkami Unii Metropolii Polskich.

- 11 Uchwała nr XXXIII/692/212 z dnia 31 października 2012 w sprawie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
- 12 Uchwała nr LXI/1692/2013 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 11 lipca 2013 roku w sprawie określenie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
- 13 Uchwała nr XXXII/659/16 Rady Miasta Katowice z dnia 23 listopada 2016 r. w sprawie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadań publicznych w ramach inicjatywy lokalnej.
- 14 Uchwała nr XCIV/1986/14 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 8 października 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
- 15 Uchwała nr LXXXI/1969/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
- 16 Uchwała Nr 156/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
- 17 Uchwała nr LIV/1554/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 9 września 2010 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z 11 października 2010 r. Nr 189, poz. 2828).
- 18 Uchwała Nr VIII/66/VI/2011 Rady Miasta Poznania z dnia 22-03-2011 w sprawie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatyw lokalnych.
- 19 Uchwała nr XXVIII/757/16 Rady Miasta Gdańska z dnia 25 sierpnia 2016 roku w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

9 D. Sześciło, Współzarządzanie jako koprodukcja usług publicznych, Zarządzanie Publiczne, nr 1(31)/ 2015.

10 R. Gawłowski, Co-production as a tool of realisation public services, Zarządzanie Publiczne/ Public Governance, 2(44)/ 2018.

Przedstawione dane pokazują, że w wielu miastach inicjatywa lokalna traktowana jest z niewielkim powodzeniem. Zrealizowane projekty mają pojedynczy charakter i tym samym nie stanowią alternatywy dla tradycyjnie realizowanych zadań publicznych. Trudno na podstawie powyższych danych ilościowych wskazać przyczynę tego faktu. Wiadomo jednak, że konieczne jest zaangażowanie administracji lokalnej w działania informacyjne oraz wspierające, aby zachęcić mieszkańców do zgłaszania tego typu inicjatyw.

Wraz z rozpoczynającą się, nową kadencją władz samorząd ustawodawca przewidział kilka nowych narzędzi, których celem jest zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych i regionalnych w proces decyzyjny. Są to takie rozwiązania jak: (1) obowiązek rejestrowania posiedzeń sesji rad gmin, rad powiatów oraz sejmików samorządowych; (2) prawo korzystania z obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej we wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego; (3) powołanie komisji petycji, skarg i wniosków, które mają zajmować się rozpatrywaniem m.in. wniosków mieszkańców danej jednostki samorządu terytorialnego; (4) obowiązkowy budżet obywatelski w miastach na prawach powiatu. Powyższe rozwiązania partycypacyjne są dowodem na to, że paleta rozwiązań prawnych, którymi dysponują zarówno władze samorządowe, jak również mieszkańcy, staje się coraz większa. Trudno ocenić zakres i częstotliwość korzystania z nich przez mieszkańców. Będziemy w stanie ocenić to po pewnym czasie, ale ich mieszkańcy rzeczywiście oczekiwali takich rozwiązań. Należy jednak powiedzieć, że sam proces partycypacji cały czas się rozwija i narzędzia, które jeszcze nie dawno uchodziły za bardzo nowatorskie, stają się z czasem obowiązującą praktyką powszechnie stosowaną. Najlepszym przykładem ilustrującym ten proces jest budżet partycypacyjny, który początkowo pozostawał narzędziem stosowanym wyłącznie z inicjatywy jednostek samorządu terytorialnego, gdyż nie było żadnych regulacji prawnych na ten temat, a obecnie staje się obowiązkiem prawnym we wszystkich miastach na prawach powiatu.

E-partycypacja

Internet stanowi obecnie powszechną i uznawaną za naturalną przestrzeń aktywności i komunikacji społecznej. Możliwość komunikacji, dokonywania zakupów, uczenia się, uczestniczenia w wydarzeniach kulturalnych, łatwość i bezpośredniość kontaktu przez całą dobę, siedem dni w tygodniu spowodowały oczekiwanie obywateli, aby według takich samych zasad funkcjonowały instytucje sektora publicznego. Nowe obiegi informacji oraz powszechna dostępność do informacji spowodowało konieczność sformułowania na nowo definicji informacji publicznej. Z jednej strony, Internet stworzył możliwość łatwego i szybkiego dostępu do infor-

macji, a zatem nowej formy demokratycznej kontroli funkcjonowania administracji publicznej przez obywateli. Z drugiej strony, powstanie przestrzeni wirtualnej spowodowało nowe możliwości wykorzystania informacji publicznej dla gospodarki, kultury, rozrywki, czy nauki poprzez otwarcie domeny publicznej. Szybkość i łatwość formułowania przekazu oraz jej niska cena stanowi jej największy atut, co jednocześnie dla sektora publicznego stanowi pewne wyzwanie organizacyjne. Udostępnienie informacji, w posiadaniu których jest administracja publiczna wymaga bowiem spełnienia kilku warunków takich jak: (1) anonimizacja; (2) zachowanie bezpiecznego dostępu; (3) aktualność treści; (4) łatwość dostępu i przetwarzania informacji. Tym nie mniej w ramach administracji publicznej z powodzeniem rozwija się co najmniej kilka narzędzi funkcjonujących o możliwości jakie daje Internet, tj. kanały mediów społecznościowych; stopniowe otwieranie domeny publicznej; strony internetowe umożliwiające prowadzenie konsultacji społecznych. Co warto podkreślić, w przeciwieństwie do powyżej zaprezentowanych narzędzi, możliwości jakie daje Internet w wielu przypadkach nie podlegają regulacjom prawnym. Przestrzeń ta, cały czas pozostaje poza szczegółowymi restrykcjami prawnymi. Sytuacja ta, daje wiele możliwości działania, a jednocześnie powoduje brak pewnych standardów i wzorców, które jednostki administracyjne mogłyby uwzględnić w swoich działaniach.

Jedną z płaszczyzn umożliwiających rozwój narzędzi partycypacyjnych są media społecznościowe. Najczęściej wykorzystywane do tego celu są portale społecznościowe takie jak Facebook, Twitter, czy YouTube, które stanowią platformę komunikacyjną, komercyjną, reklamową, a także informacyjną. Systematycznie rosnąca liczba użytkowników wskazanych kanałów, jak również powstawanie nowych narzędzi stanowi zarówno szansę jak i zagrożenie dla administracji publicznej. Z jednej bowiem strony możemy powiedzieć, że w łatwy i szybki sposób można dotrzeć do poszukiwanej grupy docelowej. Z drugiej jednak strony, korzystanie z mediów społecznościowych wymusza także dostosowanie się do panującej tam formy komunikacji. Przejawia się ona w krótkiej i zwartej formie budowania komunikatów, szybkiej odpowiedzi, a także uproszczonym języku, który to właśnie stanowi największą barierę korzystania z mediów społecznościowych przez administrację publiczną. Na podstawie przeprowadzonych już badań można powiedzieć, że osoby pełniące funkcje publiczne szybko dostrzegły potencjalne atuty obecności w mediach społecznościowych. Politycy dostrzegając szansę do podzielenie się swoim przekazem, dotarcie do potencjalnych wyborców, a także utrzymywanie systematycznego kontaktu z dużą liczbą osób, nie potrzebowali dużo czasu, aby przekonać się do tych narzędzi komunikacji. Co więcej, to właśnie za sprawą mediów społecznościowych mieli możliwość skrócenia komunikacji i ominięcia dziennikarzy. Aktywni i doskonale ko-

munikujący się politycy zapewnili sobie w ten sposób kontakt z tysiącami użytkowników. Nieco inaczej sytuacja wygląda jednak w przypadku sektora publicznego (OECD²⁰), w którym organy administracji publicznej realizują nałożone w drodze ustawy zadania publiczne, podlegają reżimowi ustawy o finansach publicznych, a także większej odpowiedzialności za udzielane informacje. Tym samym wykorzystanie przez administrację publiczną możliwości, jakie dają media społecznościowe napotyka na pewne ograniczenia, w szczególności jeśli chodzi o funkcję informacyjną. Powoduje to, że podczas analizy kont administracji publicznej funkcjonujących w ramach mediów społecznościowych można odnieść wrażenie, że są prowadzone w sposób nie przystający do ich realiów. Świadczyć o tym może oficjalny język komunikatów, urzędowa ich treść, czy długi czas odpowiedzi. Powoduje to, że kanały społecznościowe często traktowane są jako tablica ogłoszeń urzędu, dodatkowy sposób na prezentację podejmowanych działań, lub wręcz promocję jednostki samorządu terytorialnego. Każda z tych funkcji ma swoje uzasadnienie, jednak w kontekście funkcjonowania mediów społecznościowych wydaje się być dalece odbiegająca od obowiązującej tam konwencji. Tym nie mniej, powszechność stosowania tego narzędzia przez użytkowników usług publicznych spowodowała, że zasadnym stało się pytanie o to czy warto korzystać z mediów społecznościowych na potrzeby administracji publicznej, a także w jaki sposób można je optymalnie wykorzystać. Prowadzenie kanałów społecznościowych otwiera zatem przed administracją publiczną dostęp do wiedzy i pomysłów jej użytkowników, co może w rezultacie przynosić korzyści obopólne – zarówno dla użytkowników usług publicznych, jak i podmiotów je dostarczających²¹.

Istotne jest jednak odpowiednie zarządzanie wskazanymi kontami społecznościowymi, tak aby skorzystać w maksymalny sposób z możliwości, jakie dają te narzędzia. Z racji charakterystycznego kontekstu komunikacyjnego, o którym była mowa powyżej, dobrym narzędziem stosowanym przez niektóre jednostki administracyjne, jest przygotowanie regulaminu funkcjonowania kanałów społecznościowych. Pozwalają one na wprowadzenie pewnej przejrzystości działań dla użytkowników mediów społecznościowych. Trudno bowiem oczekiwać, aby komunikacja była prowadzona na takich kon-

tach w sposób typowy dla osób prywatnych. Istotne znaczenie ma również to, aby odpowiedzieć sobie na pytanie, w jakim celu tworzone jest konto w mediach społecznościowych. Czy ma ono pełnić funkcję informacyjną, promocyjną, a może być wsparciem w realizacji zadań publicznych. Każda z tych funkcji charakteryzuje się pewnymi odmiennosiami i wymaga innych kompetencji po stronie osoby, która będzie prowadziło konto w mediach społecznościowych. Analizując sposób funkcjonowania kont społecznościowych prowadzonych przez jednostki administracji publicznej, widoczny jest duży wpływ miejsca w strukturze organizacyjnej redaktora konta. W przypadku, kiedy osoba ta znajduje się w komórce odpowiedzialnej za promocję, treści przez nią prezentowane będą związane z przedstawianiem walorów np. jednostki samorządu terytorialnego. Z kolei w przypadku umiejscowienia w komórkach prasowych, bądź odpowiedzialnych za komunikację społeczną, dużo większe znaczenie będzie miała realizacja zadań publicznych.

Wskazana powyżej dostępność i szybkość komunikacji będąca naturalną cechą Internetu, może okazać się także problemem, lub nawet zagrożeniem dla działań administracji publicznej. Widoczne to jest w szczególności w takich zjawiskach jak rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji i celowe wprowadzanie w błąd nazywane potocznie z języka angielskiego *fake newsami*. W efekcie może to doprowadzić do nieskuteczności prowadzonych polityk publicznych, problemów w realizacji usług publicznych, a także dezorientacji i utraty zaufania do sektora publicznego. W związku z tym, że zjawisko to jest stosunkowo nowe, brakuje jednoznacznie dobrych przykładów, które można byłoby wskazać. Z pewnością godny uwagi jest najnowszy raport *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*²² przygotowany w ramach prac Rady Europy. Autorzy wskazanej publikacji przedstawiają w nim rekomendacje dla poszczególnych grup interesariuszy w jaki sposób mogą oni przyczynić się ograniczenia negatywnych skutków takich działań: (1) organizacje pozarządowe – działania edukacyjne informujące o zagrożeniach związanych z rozpowszechnianiem fake newsów; (2) szkoły – edukowanie w zakresie krytycznego myślenia, wskazywanie możliwości konfrontowania faktów; (3) dziennikarze – podnoszenie standardów etycznych publikowanych informacji; nie rozpowszechnianie informacji, które nie są sprawdzone lub co do których istnieją wątpliwości; (4) administracja publiczna – zwrócenie większej uwagi na działania komunikacyjne; systematyczne informowanie o podejmowanych działaniach. Wskazane powyżej rekomendacje stanowią przyczynek do dyskusji i mogą sta-

20 A. Mickoleit. (2014). Social Media Use by Governments: A Policy Primer to Discuss Trends, Identify Policy Opportunities and Guide Policy Makers, OECD Working Papers on Public Governance, No. 26, OECD, Paris.

21 Więcej na temat crowdsourcingu usług publicznych na przykładzie badań 50 amerykańskich miast zob. L. Bennett, A. Manoharan, The use of Social Media Policies by US Municipalities, International Journal of Public Administration, Vol. 40, No. 4, p. 317-329 oraz B. Jager, Hansen The impact of polices on government social media usage: Issues, challenges and recommendations, Government Information Quarterly, 29 (1), p. 30-40, 2012.

22 C. Wardle, H. Derekshan, Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. (2018). Council of Europe, Strasbourg.

nowić ważny element rozważenia prowadzonej komunikacji przez jednostki administracji publicznej.

Nowe obszary działalności partycypacyjnej stwarza także otwieranie domeny publicznej, rozumianej jako proces upubliczniania danych znajdujących się w rejestrach publicznych posiadanych przez administrację publiczną. Organy administracji publicznej, w ramach realizowanych zadań gromadzą informacje, które są następnie wykorzystywane do podejmowania decyzji i realizacji usług publicznych. Mogą one obejmować gromadzenie informacji personalnych, podejmowanych przez osoby fizyczne lub prawne działań, ale także działalności kulturalnej, czy naukowej. Szacuje się, że w sektorze publicznym znajduje się ponad 500 rejestrów publicznych. Stanowią one olbrzymi zasób wiedzy, który w okresie gospodarki opartej na wiedzy mogą stanowić ważne źródło tworzenia nowych inicjatyw biznesowych, aktywności obywatelskiej, ale także każdej innej, w której wiedza ta będzie wykorzystywana. Proces upubliczniania danych zawartych w rejestrach publicznych określany jest jako otwieranie domeny publicznej. Jego właściwe przeprowadzenie wymaga odpowiedniego przygotowania, które polegać będzie na uporządkowaniu danych publicznych, anonimizacji, a także zabezpieczeniu. Ważnym elementem otwierania domeny publicznej jest zadbanie również o to, aby dane były systematycznie aktualizowane i przedstawione w przyjaznej formie, co ma istotne znaczenie w kontekście ich używania i następnie przetwarzania dla własnych celów. Istnieje wielu argumentów przemawiających za otwieraniem domeny publicznej. Pierwszym z nich jest to, że upublicznianie danych publicznych powoduje większą transparentność i przejrzystość działań sektora publicznego. Możliwość korzystania z takich danych w trybie otwartego dostępu, czyli bez konieczności uprzedniego aplikowania o nie, jest podstawą do korzystania, lub sprawdzania działań w każdym momencie. Drugim argumentem, na który warto zwrócić uwagę jest kwestia możliwości wykorzystania danych w celach gospodarczych, czyli jako elementu wspierającego tworzenia aplikacji mobilnych, czy inicjatyw w oparciu o istniejące dane publiczne. Trzecim argumentem jest z kolei, wykorzystanie danych publicznych do każdego innych celów, które będą ważne dla użytkownika. Mogą to zatem być powody zainteresowań prowadzonych badań naukowych, rozrywkowe lub każde inne.

W zakresie dobrych praktyk funkcjonujących w Polsce i dotyczących otwierania domeny publicznej warto wskazać dwa przykłady. Pierwszy z nich realizowany jest na poziomie ogólnokrajowym i dotyczy publikowania danych publicznych zgromadzonych przez organy administracji rządowej. Portal dane.gov.pl jest pierwszą platformą działania administracji publicznej, na której systematycznie publikowane są rejestry publiczne gromadzone przez urzędy administracji publicznej. Jest to inicjatywa, które systematycznie obejmuje coraz większą liczbę

podmiotów, jednak nie działa na zasadzie obowiązku publikowania, a jedynie zachęcania i promowania dobrych praktyk. Funkcjonując na zasadzie tzw. kuli śnieżnej udało się już zgromadzić dane pochodzące z ponad 100 instytucji. Podstawą prawną utworzenia portalu było rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Centralnego Repozytorium Informacji Publicznej²³ będącego aktem wykonawczym w stosunku do ustawy o dostępie do informacji publicznej. Wskazany akt prawny przedstawia regulacje dotyczące przetwarzania i udostępniania zasobów informacyjnych, jak również standardy funkcjonowania centralnego repozytorium. Udostępnione w ten sposób dane stały się podstawą utworzenia aplikacji mobilnych, korzystanie z których staje się kolejnym obszarem aktywności obywateli. Na portalu można znaleźć przykłady skutecznych rozwiązań z wykorzystaniem danych publicznych takich jak: (1) usługa lokalizacji adresów – umożliwiająca lokalizację wybranego adresu z wykorzystaniem gminnych baz adresowych; (2) Krajowa Integracja Uzbrojenia Terenu w ramach której prezentowane są powiatowe usługi WMS prezentujące dane geometryczne sieci uzbrojenia terenu; (3) policyjna mapa zagrożeń na tle seksualnym, zamieszczająca informacje o popełnionych w okresie dwóch poprzednich lat i w roku bieżącym przestępstwach przeciwko wolności seksualnej wymienionych w rozdziale XXV ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. To tylko niewielka liczba przykładów, które pokazują jak zróżnicowane może być wykorzystanie takich danych, a tym samym wskazująca perspektywę nowych obszarów aktywności społecznej i tworzenia narzędzi e-partycypacyjnych.

Drugim wartym zwrócenia uwagi przykładem są analogiczne inicjatywy, które powstają na poziomie samorządowym. Są one przykładem samodzielnej aktywności inicjowanej przez władze samorządowe, które dostrzegają szanse w rozwoju samorządów w otwieraniu domeny publicznej, którą dysponują jednostki samorządu terytorialnego. W Polsce, przykładem takich działań jest portal prowadzony przez Miasto Stołeczne Warszawa danepowarszawsku. Jak zwracają uwagę autorzy portalu dostęp do informacji publicznej, a w szczególności otwartość danych miejskich, może przyczynić się do poprawy codziennego życia mieszkańców miast oraz funkcjonowania samorządu. Otwarte dane, to również przejrzystość i większe zaangażowanie społeczne obywateli w życie miasta, które jest dla nich lepiej zrozumiałe²⁴. Portal stanowi więc platformę za pośrednictwem której można zapoznać się z danymi dotyczącymi wyłącznie tego co dzieje się w mieście. Dane pogrupowane są w takie obszary tematyczne jak: bezpieczeństwo, edukacja, transport miejski, historia i religia, ekologia,

²³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 marca 2014 roku w sprawie Centralnego Repozytorium Informacji Publicznej, Dz. U. 2014, poz. 361.

²⁴ Więcej zob. <https://api.um.warszawa.pl/>

kultura, dane urzędowe, sport i rekreacja, projekty społeczne, dane przestrzenne oraz nieruchomości. Ważnym elementem promującym inicjatywę otwierania miejskiej domeny publicznej jest konkurs dane po warszawsku, który realizowany jest wspólnie z Centrum Cyfrowym – Projekt Polska, Politechnika Warszawską oraz Orange Labs. Jego ideą jest zachęcenie informatyków oraz studentów to stworzenia aplikacji, która będzie następnie służyła mieszkańcom w codziennym życiu i funkcjonowaniu w mieście. W ten sposób corocznie mieszkańcy mają możliwość korzystania z kolejnych aplikacji, a najlepsze z nich uzyskują nagrody finansowe.

Przykład działania wskazany powyżej jest realizowany z powodzeniem także przez inne miasta na świecie. Pierwszym z nich był Londyn, którego władze przygotowały portal londondatastore.uk. Idea jego funkcjonowania oparta jest na takich samych założeniach, jak w Warszawie. Do tej pory inicjatywy związane z otwieraniem samorządowej domeny publicznej realizowane są głównie przez największe miasta, które posiadają odpowiednie zaplecze organizacyjne i finansowe, aby realizować takie działania. Co więcej, w bezpośrednim otoczeniu społecznym znajdują się podmioty, które są zainteresowane rozwijaniem i korzystaniem z takich usług. Łatwiej w takich okoliczności otwierać domenę publiczną, niż w przypadku mniejszych miejscowości, dla których takie działania mogą wydawać się zbędne. Tym nie mniej warto obserwować działania największych miast w tym obszarze, aby tworzyć dobre praktyki dla innych samorządów, które z czasem również mogą być zainteresowane takich inicjatywami.

Otwieranie domeny publicznej jest zjawiskiem stosunkowo nowym w funkcjonowaniu administracji publicznej. Do skutecznego przeprowadzenia tego procesu potrzebne jest zaangażowanie wielu interesariuszy – rozpocząć od podmiotów posiadających dane publiczne, a kończąc na podmiotach, które będą następnie administrowały posiadanym zasobem. Ważnym elementem otwierania domeny publicznej jest także korzystanie z doświadczeń innych krajów, czy organizacji międzynarodowych, które gromadzą informacje na temat prowadzonych inicjatyw w tym zakresie oraz opracowują międzynarodowe standardy. Dla przykładu można wskazać tutaj działalność OECD, czy inicjatywy w postaci Open Government Partnership.

Narzędzia z zakresu e-partycypacji mogą być wykorzystywane nie tylko do tworzenia nowych usług, jak było to przedstawione na podstawie otwierania domeny publicznej powyżej, ale także wsparcia dla istniejących już usług. Jednym z takich przykładów jest portal NaprawnyTo.pl. Służy on jako narzędzie do zgłaszania przez mieszkańców przykładów zniszczenia przestrzeni publicznej, bądź małej architektury, która wymaga napraw takich jak chodniki, czy fragmenty dróg lokalnych. Zgłoszona w ten sposób sprawa jest widoczna zarówno przez mieszkańców, jak również urzędników, a zatem

dwie strony mają wiedzę na temat występowania szkody wymagającej naprawy. Mieszkańcy realizują w ten sposób funkcję raportującą i dostarczają administracji publicznej informacji na temat prac koniecznych do zrealizowania. W związku z wykorzystaniem do tego narzędzi Internetowych, cały proces jest monitorowany przez obie strony, a tym samym jest pewność, że sprawa nie została pominięta, co daje mieszkańcom pewność co do skuteczności zgłoszenia. Wskazany portal funkcjonuje w ramach otwartych zasobów, co oznacza, że może być wykorzystany przez wszystkie jednostki samorządu terytorialnego, które wyrażą taką wolę, bez konieczności ponoszenia opłat za ich funkcjonowanie. Wskazane narzędzie w sposób istotny poprawia komunikację pomiędzy mieszkańcami, a urzędem w zakresie zbierania informacji. Wiedza i interwencje mieszkańców stanowią cenny zasób informacyjny i pozwalają na wsparcie prac administracji lokalnej. Co więcej, poprzez ogólną dostępność strony internetowej, w łatwy sposób minimalizowana jest bariera braku wiedzy po stronie mieszkańców na temat tego, jakie są dalsze losy zgłoszonych informacji, co pozytywnie wpływa na poprawę zaufania między stronami. Inspiracją do stworzenia powyżej wskazanego portalu była jego brytyjska wersja pod nazwą fixmystreet.com, która również ułatwia pełnienie funkcji raportowania przez mieszkańców oraz wysyłania zdjęć, które ilustrują zgłaszany problem. Co więcej, portal służy także do przeprowadzania konsultacji społecznych na temat lokalnych problemów dotyczących infrastruktury i tym samym dwustronnej komunikacji pomiędzy mieszkańcami oraz urzędnikami. Można wyobrazić sobie także kolejne etapy rozwoju powyżej wskazanych portali w kierunku narzędzi crowdsourcingowych. Ich rolą byłoby nie tylko zbieranie informacji na temat koniecznych zmian i oczekiwanych remontów małej infrastruktury osiedlowej, ale także zbieranie środków finansowych na realizację takich działań. Deklarowanie przez mieszkańców wysokości partycypowania finansowego w realizację zadań remontowych mogłoby zatem przyczynić się do szybszej jego realizacji. Dodatkową zaletą jest fakt, że poprzez powszechną dostępność do informacji na temat projektu, możliwe jest uniknięcie tzw. efektu pasażera na gapę, polegającego na tym, że część mieszkańców partycypuje finansowo w projekcie, a pozostała część zachowuje się biernie, a później i tak korzysta z efektów przeprowadzonych inwestycji.

Wskazany powyżej przykład narzędzia e-partycypacji charakteryzuje się następującymi cechami: (1) widocznością komunikacji pomiędzy mieszkańcami oraz urzędnikami, nawet dla podmiotów, które nie biorą w niej udziału; (2) możliwością bieżącego śledzenia efektów podjętej przez mieszkańców interwencji; (3) ograniczeniem efektu pasażera na gapę; (4) możliwością rozwijania działań crowdsourcingowych, czyli zdobywania dodatkowego wsparcia finansowego na realizację zadań publicznych. Wskazane charakterystyki wskazują

na pewne korzyści i atuty, które są nieosiągalne w przypadku tradycyjnych narzędzi partycypacyjnych, a tym samym przemawiają na rzecz ich rozwijania przez jednostki samorządu terytorialnego. Ważny elementem, o którym należy jednak pamiętać, jest to, że narzędzia e-partycypacyjne mogą być wykluczające dla części mieszkańców. Pomimo dużej dostępności Internetu, cały czas nie wszyscy z niego korzystają, a tym samym nie mają dostępu do debaty na temat spraw publicznych. Co więcej, problemem może być brak lub niskie kompetencje cyfrowe, a więc pomimo sytuacji korzystania z Internetu, brak umiejętności skutecznego włączenia i korzystania w pełni z funkcjonalności, które daje portal.

Między dostępnością, a zaangażowaniem

Przedstawione powyżej narzędzia partycypacyjne stosowane są w wielu obszarach działania administracji publicznej, tj. organizacji działania administracji publicznej, realizacji zadań publicznych, czy też wyłącznie procesu komunikacji pomiędzy mieszkańcami, a urzędem. Celem ich wdrażania, a następnie rozwijania jest zapewnienie dostępu mieszkańców do samorządowych procesów decyzyjnych, w których mogą, acz nie muszą brać udziału.

Ostatnie lata to okres dynamicznego rozwoju nowych narzędzi partycypacyjnych. Zwrócenie się w kierunku współtworzenia usług publicznych, coraz powszechniejsze zastosowanie e-partycypacji, stworzą nowe obszary aktywności dla mieszkańców, ale także umożliwią realizowanie nowych funkcji takich jak raportowania, aktywny udział w pracach samorządu, a nie tylko bycie konsultowanym. Warto jednak pamiętać, że dynamiczny rozwój partycypacji związany jest także z koniecznością budowania odpowiednich kompetencji, a także zasobów po stronie administracji. Umiejętności negocjowania, moderowania procesu decyzyjnego, budowania koalicji z mieszkańcami, czy chociażby utrzymywanie systematycznych kontaktów to tylko niektóre z kompetencji, którymi powinni charakteryzować się urzędnicy zajmują się na co dzień procesem partycypacji. Co więcej, istotne jest zapewnienie także odpowiednich zasobów organizacyjnych, czy osobowych. Trudno wyobrazić sobie bowiem sytuację, w której zadania te będą realizowane wyłącznie przez jedną osobę. Nie dziwi zatem fakt, że w coraz większej liczbie jednostek samorządu terytorialnego powstają wyodrębnione w strukturze organizacyjnej jednostki zajmujące się wyłącznie konsultacjami i partycypacją społeczną. Mogą one przybierać formę biur, wydziałów, a nawet odrębnych jednostek organizacyjnych i służyć tym samym systematycznym wsparciem i obsługą procesów partycypacyjnych.

Uchwała nr XXXIII/692/212 z dnia 31 października 2012 w sprawie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
Uchwała nr LXI/1692/2013 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 11 lipca 2013 roku w sprawie określenie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Uchwała nr XXXII/659/16 Rady Miasta Katowice z dnia 23 listopada 2016 r. w sprawie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadań publicznych w ramach inicjatywy lokalnej.

Uchwała nr XCIV/1986/14 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 8 października 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Uchwała nr LXXXI/1969/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Uchwała Nr 156/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Uchwała nr LIV/1554/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 9 września 2010 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z 11 października 2010 r. Nr 189, poz. 2828).

Uchwała Nr VIII/66/VI/2011 Rady Miasta Poznania z dnia 22-03-2011 w sprawie trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatyw lokalnych.

Uchwała nr XXVIII/757/16 Rady Miasta Gdańska z dnia 25 sierpnia 2016 roku w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego powstał w 2015 r.
Jest państwową jednostką budżetową podległą MSWiA.
Działa na rzecz dalszej profesjonalizacji samorządu terytorialnego i administracji publicznej.

Opinie i analizy NIST, ul. Zielona 18, Łódź 90-601
Sekretariat tel. +48 42 633 10 70
e-mail: sekretariat@nist.gov.pl